

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Published by

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

Winter 2022 / 9-4

<https://doi.org/10.46868/atdd>

Hitit Metinlerinde Kadınları ve Tanrıçaları Temsil Eden Bir Nesne: *TUDITTU(M)*

Hasan Tuncer*

ORCID: 0000-0003-1054-7950

Öz

MÖ. 2. binyıl Anadolu'sunun büyük bir siyasi gücü olan Hititler, bıraktıkları çivi yazılı tabletleri ile dönemin tarihine ışık tutmuştur. Bu belgelerde, Hititçe sözcüklerin yanında Akadça ve Sumerce gibi dillerden sözcükler de yer almaktadır. Çeşitli Hitit metinlerinde yer alan ve anlamı konusunda farklı fikirlerin mevcut olduğu bir sözcük, Akadça *TUDITTU(M)* kelimesidir. Özellikle kadınlarla ve tanrıçalarla özdeşleştirilen *TUDITTU(M)*, adeta onların birer sembolü şeklindedir. Tanrıça Hépat ve Zintuhi'nin göğsü için bir süs olarak yapılmış ve kutsal bir öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Bundan başka, rahibelere hediye olarak verilen *TUDITTU(M)*, kadınların kullandıkları eşyalar arasında sayılmaktadır. Altın, gümüş ve demir gibi çeşitli ve kıymetli madenlerden yapıldığı belgelerde tespit edilen bu nesne, ritüel çukurlarının kazılması için de kullanılmıştır. Ayrıca bir sembol gibi asılan *TUDITTU(M)*, Hitit dünyasında kadınları ve tanrıçaları temsil eden, bir süs eşyası şeklinde kullanılan bir nesne olarak belgelerdeki yerini almıştır.

Anahtar Kelimeler: Hitit, *TUDITTU(M)*, süs iğnesi, çivi yazısı.

Gönderme Tarihi: 20/10/2022

Kabul Tarihi:25/12/2022

*Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Nevşehir-Türkiye, hasan.tuncer01@hotmail.com

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

TUNCER, H., "Hitit Metinlerinde Kadınları ve Tanrıçaları Temsil Eden Bir Nesne: *TUDITTU(M)*", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 9, S. 4, 2022, s. 1519-1533.

An Object Representing Women and Goddesses in Hittite Texts: *TUDITTU(M)*

Hasan Tuncer*
ORCID: 0000-0003-1054-7950

Abstract

Hittites, a great political power in the 2nd millennium BC Anatolia, shed light on the history of the period with the cuneiform tablets they left. In those documents, words belonging to such languages as Akkadian and Sumerian take place beside those of Hittite. A word which takes place in various Hittite texts and for which there are different ideas about its meaning, is the Akkadian word *TUDITTU(M)*. *TUDITTU(M)* which is especially identified with women and goddesses is almost like a symbol of them. It was made as an ornament for the chest of the goddesses Hépat and Zintuhi, and its was emphasized that it has a sacred significance. In addition, *TUDITTU(M)* which was given as a gift to the priestess is regarded as the objects used by women. This object which was ascertained in documents as being made of various and precious metals such as gold, silver and iron was also used for digging ritual pits. Likewise, *TUDITTU(M)* that is hung like a symbol, it took its place in the documents as an object that was used as an brooch which represents women and goddesses in the Hittite world.

Keywords: Hittite, *TUDITTU(M)*, brooch, cuneiform.

Received Date: 20/10/2022

Accepted Date: 25/12/2022

*Doctor, Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Department of Ancient History, Nevşehir-Turkey, hasan.tuncer01@hotmail.com

You can refer to this article as follows:

TUNCER, H., "Hitit Metinlerinde Kadınları ve Tanrıçaları Temsil Eden Bir Nesne: *TUDITTU(M)*", *Academic Journal of History and Idea*, Vol. 9, Issue 4, 2022, p. 1519-1533.

Giriş

Hitit metinlerinde geçen ve Akadça bir sözcük olan *TUDITTU(M)* nesnesinin anlamı ile ilgili çeşitli fikirler mevcuttur. Tischler, bu kelimeyi “iğne” veya “toprağı kazmak için daha uzun bir nesne” ve “toplu iğne” veya “kadınların giysi süsleri” şeklinde açıklamıştır.¹ Ünal ise, “delikli elbise iğnesi, broş” şeklinde tanımlamıştır.² CAD’de pectoral yani “göğüsle ilgili” veya “delikli/gözlü süs iğnesi” olduğu ifade edilmiştir.³ Klein, bu kelimenin etimolojisinin net olmadığını, tanımının ise giysiler için kullanılan “delikli/gözlü iğne” tabirine uyduğunu ifade etmiştir.⁴ Yıldırım, Kültepe tabletlerini dikkate alarak, bu kelimenin “göğüs süsü/iğnesi, broş” olarak tanımlanması gerektiğini belirtmiş, zira bu sözcüğün kumaşların yer aldığı belgelerde görüldüğünü söylemiştir.⁵

Hitit dünyasında *TUDITTU(M)* kadınları ve tanrıçaları temsil etmektedir. Benzer durum Mezopotamya için de geçerlidir. Hem tanrıçaların hem de kadınların göğüs bölgelerine taktıkları ve altın, gümüş, bakır, bronz, fildişi ve yarı değerli taşlardan yapılmış bir süslemedir. Hitit metinlerinde de bu nesnenin demir, altın ve gümüş gibi değerli madenlerden yapıldığı görülür. Aynı zamanda Inanna/İstar’ın dişiliği ve tanrıça kimliğini ifade eden bir nesnedir. Mezopotamya’da özellikle Lamaštu metinlerinde hamile kadınların ve yeni doğan bebeklerin kötü ruhlardan korunması için tılsımlı bir güce sahip olduğu düşünülen nesnelere arasında fibulalar ile eşdeğer tutularak yer almıştır.⁶ Hititlerde de kutsal bir yapıya sahip olduğu, tanrıçaların göğüs bölgelerine takılan bir nesne olmasından tespit edilebilir.

Kouwenberg, Akad kralı Sargon’un mağlup ettiği kimselere karşı aşağılayıcı bir tutum içerisinde olduğu bir belgede (kt j/k 97) yer alan bu kelimenin, bir kadının elbisesini tutturmaya ve sabitlemeye yarayan, göğse takılan bir tür delikli iğne, kadın giyiminin tipik ve göze çarpan bir parçası olduğunu ve her zaman kadınlarla ilişkilendirildiğini ifade etmiştir.

¹ Johann Tischler, *Hethitisches Handwörterbuch*, Institut für Sprachen und Literaturen der Universität Innsbruck, Innsbruck, 2001, s. 295.

² Ahmet Ünal, *Hititçe-Türkçe Türkçe Hititçe Büyük Sözlük Hattice, Hurrice, Hiyeroglif Luvicesi, Çivi Yazısı Luvicesi ve Palaca Sözlük Listeleriyle Birlikte*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2016, s. 543.

³ *The Hittite Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*, Vol. P, Ed. Hans G. Güterbock-Harry A. Hoffner, Chicago 1997, s. 237.

⁴ Von Harald Klein, “Tudittum”, *Zeitschrift für Assyriologie*, Vol.73/2, 1983, s. 279.

⁵ Nurgül Yıldırım, “Kültepe Metinlerinde Geçen Altın Süs Eşyaları”, *History Studies*, Vol.5/3, 2013, s. 261.

⁶ Emre Erdan-Gül Tuğçe Toprak ve Elif Sıdal Gökdağ, “Doğum ve Koruyuculuk ile İlişkili Fibula-İğne Kullanımı”, *TÜBA-AR* 27, 2020, s. 132.

Hediye olarak sunulduğunda alıcılarının hep kadınlar veya tanrıçalar olduğunu ifade eden Kouwenberg, normalde bu nesneyi erkeğin kullanmaması gerektiğini belirtmiş ve bu bağlamda ilgili belgede Akad kralı Sargon'un düşman erkeklerin kıyafetlerine taktığı bu nesneyi kullanarak, onları toplum içerisinde bir kadın gibi göstererek küçük düşürdüğünü ifade etmiştir.⁷ Hitit metinlerinde geçen *TUDITTU(M)* sözcüğünün buna benzer bir kullanımı olmasa da kadınları ve tanrıçaları temsil ettiği açıkça görülür. Ayrıca yine Hitit metinlerinde *TUDITTU(M)* benzeri nesnelere kullanıldığı belgelenmiştir. İğne anlamına geldiği belirtilen ve Sumerce ^{URUDU}ZIKINBAR ve Hititçe ^{URUDU}šepikkušta ile ifade edilen bu nesnelere,⁸ KUB 27.49 numaralı Witaššiyaş bayramını içeren bir belgede yer almıştır. Bu nesnelere bir gelinin başının süslenmesinde kullanılmıştır.⁹ Hitit metinlerinde, adı geçen iki nesnenin aksine, *TUDITTU(M)* baş süslemesi için kullanılmamış, özellikle göğüs bölgesine takılan veya elbisenin tutturulduğu bir nesne olarak belgelenmiştir.

1-Hitit Metinlerinde *TUDITTU(M)*

Hititçe çivi yazılı metinlerde, *TUDITTU(M)* nesnesinin yer aldığı belgeler bulunmaktadır. Bu nesne, farklı türden metinlerde ve çeşitli kullanım şekilleriyle belgelenmiştir. Aşağıda bu nesnenin geçtiği metin yerleri verilmiş ve çeşitli yorumlamalarla kullanım şekilleri sunulmuştur.

KUB 26.66 numaralı belge, metal nesnelere üretilmesiyle alakalı envanter metinlerini içermektedir. Belgenin ilgili kısmının (ay. III) transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:¹⁰

3 6 GÍN KÙ.BABBAR 1 KI.LAL Á^{MUŠEN} DINGIR-LUM^{URU} A-ru-uš-uš-na

4 QA-DU TU-TI-IT-TI i-an-zi UM-MA^m Eh-li-^Dxxx

⁷ N. J. C. Kouwenberg, "Sargon's *tūdittum*, or How to Make Fools of Your Enemies", *Cahit Günbattı'ya Armağan*, eds. İrfan Albayrak-Hakan Erol-Murat Çayır, Ankara 2015, s. 165-166.

⁸A. Ünal, *a.g.e.*, s. 735.

⁹ 16 ^{MUNUS.MEŠ}hu-wa-aš-ša-an-na-al-li-iš ku-in ŠA NINDA an-tu-uh-ša-aš 17 SAG.DU-ZU me-nu-uš-ša i-ia-an har-kán-zi na-aš-ta A-NA ^{MUNUS}É.GE4.A 18 1 ^{TÚG}ku-ri-eš-šar 1 TÚG ZA.GİN ^{URUDU}Z[I.K]IN.BAR^{HIA} IŠ-TU SAG.DU-ŠU 19 ar-ha da-an-zi nu a-pu-u-un UKÜ-an ŠA NINDA SAG.DU-ZU a-pi-e-iz-pát 20 IŠ-TU TÚG^{HIA} QA-TAM-MA ú-nu-wa-an-zi ^{MUNUS}É.G[(E4.A ma-)ah-ha-an] 21 ^{TÚG}ku-ri-eš-ni-ma-aš-ši-kán an-da-an a-pu-uš-p[(át ^{URUDU}ša-pi-ik-ku-uš-du-uš)] 22 pa-aš-kán-zi na-an-za ŠA DINGIR^{LIM} SAG.DU-ZU [hal-(zi-iš-ša-an-zi)]
"16Huwašanalli kadınları –ekmekten yaptıkları bir kişinin 17başı ve yüzü için- gelinin başından 18bir başörtüsü, mavi bir bez ve iğneleri 19alurlar/çıkarırlar ve onlar, ekmekten yaptıkları bu kişinin başını 20bu kıyafetlerle bir gelin gibi süslerler. Sonra 21aynı iğneleri kafasındaki başörtüsünün içine 22iterler ve onu tanrının başı ilan ederler." Bkz. Jacqueline Marie Pringle, "Hittite Kingship and Marriage, A Study Based on the Cuneiform Texts from 2nd Millennium Boğazköy", Doktora tezi, London 1993, s. 152.

¹⁰ Silvin Koşak, *Hittite Inventory Texts (CTH 241-250)*, THeth 10, C. Winter, Heidelberg 1982, s. 66-68.

5 *ka-ru-ú A-NA^m Kaš-šu-ú*

3 6 şekel gümüş, 1 kartal ağırlığında: Arušna'nın kutsallığını

4 süs iğnesi ile birlikte yaparlar. Böylece Ehli-Kuşuh: Eskiden Kaşşu ile birlikteydi.

KUB 33.67 numaralı belge, Anzili ve Zukki tanrılarının ortadan kaybolup geri dönmesi ile ilgili mittir. Metnin ilgili kısmının (öy. I) transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:¹¹

25 *ša-ne-iz-zi-iš-ša-an pí-eš-š[i-ia-mi*

26 ^D*An-zi-li-iš-za ša-a-it* ^D[*Zu-uk-ki-iš-za ša-a-it*']

27 *GÜB-la-an-za^{KUŞ}E.SIR ZAG-na-az* [*šar-ku-ut-ta ZAG-na-an-za-ma^{KUŞ}E.SIR*]

28 *GÜB-la-az šar-ku-ut-ta TÚG-za m[a[?]-*

29 *TÚG.DINGIR^{LIM}-wa-aš-za-kán TU-DI-IT-TI^{HI.A} EGIR-*[(*pa pa-aš-ki-it*)]

30 *nu-uš-ši^{TÚG} hu-u-bi-ki a-ap-pí-iz-zi* [(*pí-ra-an hu-i-nu-ut*)]

31 *ha-an-te-iz-zi-ma-za ap-pí-iz-zi-az* [(*hu-i-nu-ut ša-ra-a-aš ti-ia-a*)]t

32 *na-aš-kán i-ia-an-<ni->iš IŠ-TU É.ŠÀ* [(*ta-pí-na-ma-az*)]

25 iyi (olan şeyleri) (ben) fırlattım

26 Tanrı Anzili sinirlendi; Zukki (de) sinirlendi.

27 Sol ayakkabısını sağ ayağına, sağ ayakkabısını

28 sol ayağına giydi. Bir elbiseyi

29 Tanrı-elbisesinin arkasına süs iğnesini sabitledi.

30 *hupigi*-giysisinin arkasını önden sarkıttı,

31 önünü ise arkadan sarkıttı, ayağa kalktı

32 ve *tapinama*-odasından çıktı.

¹¹ Garry Beckman, *Hittite Birth Rituals*, StBoT 29, O. Harrassowitz, Wiesbaden 1983, s. 72-75; Belkıs Dinçol, "Hittit Metinlerinde Geçen Baş ve Ayak Kıyafetleri", Doktora tezi, İstanbul 1991, s. 96; Hasan Tuncer, *Hittitçe Çivi Yazılı Metinlerde Dokuma Siyasi, Ekonomik ve Dini Yönleriyle*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 269-270.

KUB 29.8 numaralı belge, ağız yıkama ritüeli ile alakalıdır. Metnin ilgili kısmının (öy. I) transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:¹²

6 *ma-a-an* EN.SISKUR.SISKUR MUNUS-*ma nu ŠA* ^DIŠKUR *ku-i-e-eš* GUNNI^{HI.A}

7 *na-aš* EGIR-*an Ú-UL ti-i-e-ez-zi* EGIR GUNNI^{HI.A}

8 ^{URUDU}TU-DI-TUM *hár-kan-zi ŠA* ^DHé-*pat-ma ku-i-e-eš*

9 GUNNI^{HI.A} *har-pa-a-an-te-eš na-aš* EGIR-*an a-pa-a-ši-la*

10 *ti-iš-ša-ak-ki-iz-zi*

6 Eğer kurban sahibi bir kadın ise, Tešup ocakları olan tarafta

7 arkalarında durmaz. Ocakların arkasında

8 bir süs iğnesi tutarlar. Ama bunların arkasında Hépat'ın ayrı

9-10 ocakları vardır, bunun arkasına kendini yerleştirir.

Aynı metnin devamında süs iğnesinin bir kadın tarafından kullanıldığı görülmektedir. Belgenin ilgili kısmının (öy. I) transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:¹³

50 *nu* EN.SISKUR.SISKUR *ma-a-an LÚ nu* ZAG-*az ku-iš* GUNNI

51 *na-aš* EGIR GUNNI *a-pa-a-ši-la i-ia-zi ma-a-na-aš* MUNUS-*ma*

52 *nu* EGIR GUNNI ^{URUDU}TU-DI-TUM *ap-pa-an-zi GÜB-la-az-ma*

53 *ku-iš* GUNNI *na-aš a-pa-a-ši-la ti-e-ez-zi nu* ZAG-*az*

54 *ku-iš* GUNNI *na-an* ^DUTU-*ki-ni-bi-na ni-eš-hi-na*

55 *IŠ-TU MUŠEN HUR-RI ši-pa-an-ti*

50 Ve ritüel sahibi bir erkekse, kendisi sağdaki ocak

51 olan ocağın arkasında hareket eder. Ancak ritüel sahibi bir kadın ise,

52 ocağın arkasındaki süs iğnesini kavrar. Kendini soldaki

¹² Volkert Haas, *Die Serien itkahi und itkalzi des AZU-Priesters, Rituale für Tašmišarri und Tatuhepa sowie weitere Texte mit Bezug auf Tašmišarri*, Corpus der Hurritischen Sprachdenkmäler 1/1, Multigrafica Editrice, Roma 1984, s. 86; V. H. Klein, a.g.m., s. 272.

¹³ V. Haas, a.g.e., s. 89.

53 ocağa yerleştirir. Ve sağ taraftaki

54 ocakta, Şimike'nin *nešhi*'ne

55 toy kuşu ile kan kurban eder.

KBo 5.1 numaralı belge, Papanigri ritüeli ile alakalıdır. Metnin ilgili kısmının (öy. II) transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:¹⁴

26 1 *TU-DÌ-IT-TUM* KÙ.BABBAR ŠA ½ GÍN ^{TÚG}*ku-ri-eš-šar ki-it-ta-ri*

26 ½ şekel ağırlığında 1 gümüş süs iğnesi ve bir başörtüsü bulunur.

KUB 29.5 numaralı belge, gece tanrıçası kültünün genişlemesi ile alakalıdır. Metnin ilgili kısmının (öy. I) transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:¹⁵

3 [2 *TU-DI-IT-TUM* AN.BAR GUŠKIN GAR.RA 2 GAG AN.BAR 2 *hal-wa-ni-eš*
KÙ.BABBAR

3 Altınla kaplanmış demirden 2 adet süs iğnesi, 2 adet demirden çivi, 2 gümüş riton

Aynı metnin devamında kadınlar ve erkekler için olan nesnelere listelenmiştir. Aşağıda süs iğnesinin kadınlara ait bir nesne olduğu açıkça belirtilmiştir. İlgili kısmın (öy. I) transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:¹⁶

45 1 ^{TÚG}*lu-pa-an-ni-iš* 1 ^{TÚG}*ka-lu-up-pa-aš* 1-*NU-TIM* ^{TÚG}E.ÍB[?] *TA-HAP-ŠI*

46 1-*NU-TIM* *TU-DÌ-IT-TUM* KÙ.BABBAR *ki-i ŠA* MUNUS-*TIM* 1 ^{TÚG} 1-*NU-TIM*
^{TÚG}GÚ.È.A

47 1-*NU-TIM* ^{TÚG}GÚ.È.A *Hur-ri* 1 ^{TÚG}ŠÀ.GA.AN.DÙ *MAŠ-LU* 1 *šu-up-ši-du-wa-ra-an*

48 1 ^{TÚG}E.ÍB *MAŠ-LU* 1-*NU-TIM* ^{TÚG}BAR.TE^{MEŠ} 1-*NU-TIM* ^{TÚG}ŠA-*TÚR*'-*RA-TÙ*

49 1-*NU-TIM* ^{TÚG}E.ÍB *TA-HAP-ŠI* 1 ^{GIŠ}PAN 1 ^{KUŠÉ}.MÁ.URU₅^{RU}

50 1 *HA-AS-SÍ-IN-NU* 1 ^{GÍR} *ki-i-ma ŠA* LÚ-*LIM* *nu ma-ah-ha-an*

45 1 adet başlık, 1 adet kadın iç giysisi, 1 *TAHAPŠU*-kemerini

¹⁴ Rita Strauss, *Reinigungsrituale aus Kizzuwatna Ein Beitrag zur Erforschung hethitischer Ritualtradition und Kulturgeschichte*, De Gruyter, Berlin 2006, s. 290-298; Alice Mouton, *hethiter.net*/: CTH 476, 2009 (Portal Mainz).

¹⁵ Jared L. Miller, *Studies in the Origins, Development and Interpretation of the Kizzuwatna Rituals*, StBoT 46, Harrassowitz, Wiesbaden 2004, s. 275.

¹⁶ J. L. Miller, *a.g.e.*, s. 277-278; H. Tuncer, *a.g.e.*, s. 63.

46 1 adet gümüş süs iğnesi –bunlar kadın için- 1 adet giysi, 1 takım gömlek,

47 1 takım Hurri gömleği, 1 adet süslemeli bezden kemer,

48 1 adet süslü tunik, 1 adet uzun palto, 1 takım ŠATURRATU-giysisi,

49 1 takım TAHAPŠU-kemeri, 1 yay, 1 okluk,

50 1 balta, 1 hançer –bunlar erkek için-

KBo 9.132 numaralı belge, Zintuhi kadınlarından söz eden fragmanları içermektedir. Belgede süs iğnesinin bir rahibeye hediye olarak verildiği görülmektedir. Metnin ilgili kısmının (ay. IV) transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:¹⁷

92 LÚ^{MEŠ} Û GAL DUB.SAR.[G]IŠ

10 A-NA 3 MUNUS^{MEŠ} SANGA 3 TÚG []

11 3 TA-PAL TU-TI-IT-TUM [K]Û.BABBAR

12 pi-an-zi

9 2 adam ve tahta tablet yazıcılarının başı

10 3 SANGA-rahibesine 3 giysi ...

11 3 takım gümüşten yapılmış süs iğnesi

12 verirler.

KUB 15.1 numaralı belge, kraliçenin rüyaları ile alakalıdır. Metnin ilgili kısmının (öy. I) transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:¹⁸

1 ^DHé-pat ^{URU}U-da

2 Û-TUM MUNUS.LUGAL INIM ^{UZU}GÚ.HAL-kán GAM ma-ni- 'ia ' [ah-ta]

3 ku-wa-pí an-da nu-za-kán MUNUS.LUGAL ŠÀ Û-TI

4 A-NA ^DHé-pat ^{URU}U-da ki-iš-ša-an IK-RU-UB

¹⁷ Ada Taggar-Cohen, *Hittite Priesthood*, THeth 26, Winter, Heidelberg 2006, s. 326.

¹⁸ Johan de Roos, *Hittite Votive Texts*, Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, Leiden 2007, s. 88-97; Alice Mouton, "Portent Dreams in Hittite Anatolia", *Perchance to Dream: Dream Divination in the Bible and the Ancient Near East*, eds. Esther J. Hamori-Jonathan Stökl, SBL Press, Atlanta 2018, s. 37.

5 *ma-a-an-wa DINGIR-LUM GAŠAN-ĪA^DUTU-ŠĪ TI-nu-an har-ti*

6 *HUL-u-i-wa-ra-an pa-ra-a Ú-UL tar-na-at-ti*

7 *nu-wa A-NA^DHé-pat ALAM G[UŠ]KIN i-ia-mi*

8 *A-ĪA-RU GUŠKIN-ia-wa-aš-ši i-ia-mi <nu>*

9 *nu-wa-ra-at-za ŠA^DHé-pat A-ĪA-RU hal-zi-iš-ša-an-[z]i*

10 ^{UZU}*GAB-aš-ma-wa-du-za TU-TI-TUM GUŠKIN i-ia-mi*

11 *nu-wa-ra-at-za TU-TI-TUM DINGIR-LIM hal-zi-iš-ša-an-zi*

1 Uda kentinin Hepat'ı

2 Kraliçenin rüyası. O, boyun meselesini bıraktı

3-4 (tanrıçaya) orada belirli bir anda ve rüyasında kraliçe Uda'lı Hepat'a şu yeminleri etti:

5 "sen, ey tanrıça, leydim, majestelerini yaşatın

6 (ve) onu kötülüğe teslim etmeyin.

7 o zaman Hepat için altından bir heykel yapacağım

8 ve onun için altından bir rozet yapacağım

9 ve ona Hepat'ın rozeti diyecekler;

10 göğsün için altından bir süs iğnesi yapacağım

11 ve ona tanrıçanın süs iğnesi denilecek.

KUB 21.27 numaralı belge, Puduhepa'nın Arinna'nın Güneş tanrıçasına dualarını içeren metindir. Metnin ilgili kısmının (ay. III) transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:¹⁹

43 ^D*Zi-in-tu-hi-i-iš GAŠAN-ĪA ŠA^DIM*

44 ^D*UTU^{URU}PÚ-na-ia a-aš-ši-ia-an-za ha-aš-ša-aš*

45 *A-NA^DIM-za Ú A-NA^DUTU^{URU}PÚ-na*

46 ^{UZU}*GABA-aš TU-DI-IT-TUM nu-ud-du-za lam-mar*

47 *lam-mar kat-ta uš-kán-zi*

¹⁹ E. Rieken, hethiter.net/: CTH 384.1, 2017, (Portal Mainz).

43 Zintuhi, leydim, Fırtına Tanrısı ve

44 Arinna'nın Güneş Tanrıçasının sevgili torunu,

45 Fırtına Tanrısı ve Arinna'nın Güneş Tanrıçası için sen

46-47 göğüsteki süs iğnesisin.

KBo 24.45 numaralı belge, Kizzuwatna ritüeli ile alakalıdır. Metnin ilgili kısmında (ay.) bir iğnenin ritüel için kullanılan malzemeler arasında olduğu görülmektedir. Bahsi geçen yerin transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:²⁰

7 [lu-uk-ka]t-ta-ma DINGIR-LAM a-ra-ah-za gi-im-ri pé-e-da-an-zi nu a-^ˈra^ˈ-ah-za A-NA
PA-NI DINGIR-LIM a-a-pi

8 [ki-nu-a]n-zi a-a-pí-ti-ma-an-zi ^ˈki^ˈ-i da-an-zi 1 GÍN KÙ.BABBAR 1 TU-DI-IT-TUM
KÙ.BABBAR ŠA x[...]

7 Ancak ertesi sabah, tanrı dışarıdaki kırlara/bozkırlara götürülür. Dışarıda tanrının önünde bir kurban çukuru açılır.

8 ancak kurban çukuru açmak için şunlar alınır: bir şekel gümüş, bir gümüş süs iğnesi, ...

KUB 15.31 numaralı belge, DINGIR.MAH ve Gulšeş için gerçekleştirilen çağırma ritüellerini kapsamaktadır. Metnin ilgili kısmının (öy. II) transkripsiyonu ve tercümesi şu şekildedir:²¹

10na-aš ma-ah-ha-an a-a-pí-ia-aš pé-e-di

11 ar-nu-an-zi nu DINGIR^{MEŠ} kat-ta ti-en-zi nu 9 a-a-pí ki-nu-an-zi

12 hu-u-da-a-ak-ma-za ^{GIŠ}AL da-a-i nu pád-da-a-i EGIR-ŠU-ma-za

13 TU-DI-IT-TUM da-a-i nu a-pé-e-ez pád-da-a-i EGIR-ŠU-ma-za

14 ^{GIŠ}ša-at-ta ^{GIŠ}MAR ^{GIŠ}hu-u-up-pa-ra-an-na da-a-i nu-kán ša-ra-a li-i-ša-iz-zi

15 nam-ma-kán GEŠTIN Ì an-da ši-pa-an-ti NINDA.SIG^{MEŠ}-ma

²⁰ S. Ünal, hethiter.net/: CTH 479.1, 2017 (Portal Mainz); Strauss, a.g.e., s. 315-321.

²¹ F. Fuscagni, hethiter.net/: CTH 484, 2011 (Portal Mainz); Esmâ Reyhan, "Hitit Arşivlerinde Kizzuwatna Kökenli 'Tanrıları Çağırma Ritüelleri'", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. 35, S. 2016, s. 23.

16 *pár-ši-ia na-at a-ra-ah-za-an-da ke-e-ez ke-e-ez-zi-ia da-a-i*

17 *nam-ma-kán* ^{GIŠ}KUN₅ KÙ.BABBAR *TU-DI-IT-TUM KÙ.BABBAR ha-an-te-ez-zi*

18 *a-a-pí-ti an-da da-a-i A-NA TU-DI-TUM-ma-kán ha-zi-zi KÙ.BABBAR*

19 *an-da da-a-i na-at-kán ha-an-te-ez-zi a-a-pí-ti kat-ta-an-ta*

20 *ga-an-ki ha-zi-zi-ta-aš-ma-aš-ša-an ap-pé-ez-zi-az*

21 ^{TÚG}*ku-ri-eš-šar ha-ma-an-kán....*

10-11....ve (tanrılar) ritüel çukurlarının oraya getirildiğinde, tanrıların (heykelleri) indirilir. Böylece dokuz ritüel çukuru açılır.

12 (bir rahip) hemen bir kazma alır ve (yeri) kazar, onun arkasından

13 bir süs iğnesi alır ve onunla kazar; sonra

14 bir *šatta*-aleti, bir kürek ve bir *huppara*-kabı alır ve (ritüel çukurlarını) temizler.

15-16 Sonra içine yağ ve şarap döker; sonra somunları kırar ve (ritüel çukurların) her iki tarafına koyar. Daha sonra ilk ritüel çukuruna

17 gümüş bir merdiven ve gümüş bir süs iğnesi koyar,

18 ardından süs iğnesine gümüş

19-21 bir bilgelik sembolü koyar ve onları (süs iğnesi ve bilgelik sembolünü) ilk ritüel çukuruna asar; bilgelik sembolüne arkadan bir başörtüsü bağlar.

Sonuç

Hitit metinlerinde farklı türden belgelerde karşımıza çıkan *TUDITTU(M)* kelimesinin anlamı ile ilgili çeşitli fikirler mevcuttur. Belgeler incelendiğinde bu kelimenin anlamının “süs iğnesi” şeklinde olması akla yatkın görülmektedir. Bu nesnenin delikli bir iğne şeklinde olduğu konusunda fikirler bulunmaktadır. Ancak en azından elde var olan Hitit metinlerinde bu nesnenin delikli veya gözlü olduğu hususunda bir kanıt bulunmamaktadır. Ayrıca *TUDITTU(M)*, Hitit metinlerinde yer alan ve iğne olarak ifade edilen diğer nesnelere farklı roller üstelenmiştir. Sumerce ^{URUDU}ZIKINBAR ve Hititçe ^{URUDU}šepikkušta sözcükleriyle ifade edilen bu nesnelere bir kadının başı için kullanılmış, ancak *TUDITTU(M)*'un böyle bir kullanımına rastlanmamıştır.

Bu nesnenin göğüsle ilgili veya göğse takılan bir nesne olması yorumlamaları elbette ilgili metinlerdeki çıkarımlardan yola çıkılarak yapılmıştır. Ancak *TUDITTU(M)* yalnızca göğse takılan bir süs eşyası değildir. *TUDITTU(M)*'un göğüs üzerinde bir süs nesnesi veya sembolü olarak yer alması, kullanıldığı yerlerden yalnızca birisidir. Bundan başka, örneğin bir elbisenin sabitlenmesi için ve toprağın kazılması amacıyla kullanımları da söz konusudur. Altınla kaplanmış demir, gümüş ve altın gibi kıymetli madenlerden yapıldığı tespit edilen bu nesnenin ağırlığıyla ilgili de bir bilgiye ulaşılabılır. Öyle ki, bir belgede ½ şekel ağırlığında gümüşten bir süs iğnesinden söz edilmiştir.

Hitit metinlerinde yukarıdaki gibi göğse takılan bir nesne olmasının yanında çeşitli kullanım şekilleriyle de yer almış olan *TUDITTU(M)*, bir belgede asılarak bir sembol şeklinde belgelenmiştir. Yine başka bir metinde ritüel çukurunun kazılması amacıyla kullanılmıştır. İlgili metinde önce bir kazma ile kazılan toprak, ardından yüksek ihtimalle adı geçen “süs iğnesi” ile sembolik olarak kazılmıştır. Öyle ki, normalde bir süs iğnesinin boyutu toprağı kazmak için uygun değildir. Ancak bir ritüel uygulaması olarak süs iğnesi bu görev için kullanılmıştır.

Hitit dünyasında kadınları ve erkekleri temsil eden birçok nesne bulunmaktadır. Bunlar metinlerde “kadın için(dir)” veya “erkek için(dir)” sözleriyle ifade edilmiştir. Hitit metinleri incelendiğinde *TUDITTU(M)* nesnesinin, kadınların ve tanrıçaların özel eşyaları arasında olduğu görülmektedir. Bu nesne, kadınlar ve tanrıçalar ile özdeşleştirilmiştir. Öyle ki, bir metinde kadın için sayılan nesnelere arasında yer almaktadır. Ayrıca tanrıçaların göğüs

süsü olarak adeta bir sembol gibi kutsal bir role bürünmüştür. Yine bir belgede SANGA-rahibelere verilmektedir. Tüm bu sebeplerden dolayı *TUDITTU(M)* kadınlara ve tanrıçalara özgü, onları temsil eden ve kutsal bir rolü olan bir nesne olarak, “süs iğnesi” anlamına uygun bir şekilde Hitit arşivlerindeki yerini almıştır.

Kaynaklar

- BECKMAN, G., *Hittite Birth Rituals*, StBoT 29, O. Harrassowitz, Wiesbaden 1983.
- de ROOS, *Hittite Votive Texts*, Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, Leiden 2007.
- DİNÇOL, B., “Hitit Metinlerinde Geçen Baş ve Ayak Kıyafetleri”, Doktora tezi, İstanbul 1991.
- ERDAN, E., TOPRAK, G. T. ve SIDAL GÖKDAĞ, E., “Doğum ve Koruyuculuk ile İlişkili Fibula-İğne Kullanımı”, *TÜBA-AR* 27, 2020, s. 129-150.
- FUSCAGNI, F., hethiter.net/: CTH 484, 2011 (Portal Mainz).
- HAAS, V., *Die Serien itkahi und itkalzi des AZU-Priesters, Rituale für Tašmišarri und Tatuhepa sowie weitere Texte mit Bezug auf Tašmišarri*, Corpus der Hurritischen Sprachdenkmäler 1/1, Multigrafica Editrice, Roma 1984.
- KLEIN, v. H., “Tudittum”, *Zeitschrift für Assyriologie*, Vol.73/2, 1983, s. 255-284.
- KOŠAK, S., *Hittite Inventory Texts (CTH 241-250)*, THeth 10, C. Winter, Heidelberg 1982.
- KOUWENBERG, N. J. C., “Sargon’s *tūdittum*, or How to Make Fools of Your Enemies”, *Cahit Günbattı’ya Armağan*, eds. İrfan Albayrak-Hakan Erol-Murat Çayır, Ankara 2015, s. 165-170.
- MILLER, J. L., *Studies in the Origins, Development and Interpretation of the Kizzuwatna Rituals*, StBoT 46, Harrassowitz, Wiesbaden 2004.
- MOULTON, A., “Portent Dreams in Hittite Anatolia”, *Perchance to Dream: Dream Divination in the Bible and the Ancient Near East*, eds. Esther J. Hamori-Jonathan Stökl, SBL Press, Atlanta 2018, s. 27-41.
- PRINGLE, J. M., *Hittite Kingship and Marriage, A Study Based on the Cuneiform Texts from 2nd Millennium Boğazköy*, Doktora Tezi, London 1993.
- REYHAN, E., “Hitit Arşivlerinde Kizzuwatna Kökenli ‘Tanrıları Çağırma Ritüelleri’”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 35, S. 2016, s. 1-38.
- RIEKEN, E., hethiter.net/: CTH 384.1, 2017 (Portal Mainz).
- STRAUSS,R., *Reinigungsrituale aus Kizzuwatna Ein Beitrag zur Erforschung hethitischer Ritualtradition und Kulturgeschichte*, De Gruyter, Berlin 2006.
- TAGGAR-COHEN, A., *Hittite Priesthood*, THeth 26, Winter, Heidelberg 2006.

The Hittite Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago, Vol. P, Ed. Hans G. Güterbock-Harry A. Hoffner, Chicago 1997.

TISCHLER, J., *Hethitisches Handwörterbuch*, Institut für Sprachen und Literaturen der Universität Innsbruck, Innsbruck, 2001.

TUNCER, H., *Hititçe Çivi Yazılı Metinlerde Dokuma Siyasi, Ekonomik ve Dini Yönleriyle*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020.

ÜNAL, A., *Hititçe-Türkçe Türkçe Hititçe Büyük Sözlük Hattice, Hurrice, Hiyeroglif Luvicesi, Çivi Yazısı Luvicesi ve Palaca Sözlük Listeleriyle Birlikte*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2016.

ÜNAL, S., hethiter.net/: CTH 479.1, 2017 (Portal Mainz).

YILDIRIM, N., , “Kültepe Metinlerinde Geçen Altın Süs Eşyaları”, *History Studies*, Vol.5/3, 2013, s. 255-267.